

Ehdotus A 1940/UVN
Käsittelijä Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta

Mietintö, joka koskee jäsenehdotusta lasten ja nuorten mielenterveydestä (A 1940/UVN)

Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunta ehdottaa, että Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

- *että* seurataan nuorten mielenterveyttä koskevan raportin tuloksia koronapandemian vaikutuksista ja vaihdetaan kokemuksia hyvistä esimerkeistä, joiden avulla nuorten mielenterveyttä on onnistuttu parantamaan.
- *että* tietojen vaihtamisessa kiinnitetään erityisesti huomiota nuorisosukupolven erityisryhmiin, joilla on ikätovereitaan enemmän ongelmia ja erityistarpeita arjessaan.
- *että* itsemurhien nollatoleranssin eteen tehtävä työ yhdistetään mielenterveyden parissa tehtävään työhön.
- *että* huolehditaan siitä, että mielenterveysongelmista kärsivät nuoret saavat takuun ongelmien selvittämisestä ja hoidon saamisesta Pohjoismaissa.

Taustaa

Valiokunta on käsitellyt jäsenehdotusta ensimmäistä kertaa. Äänestyksen jälkeen valiokunta päätti jatkaa asian käsittelyä. Konservatiivinen ryhmä ja Vapaa Pohjola tekivät varauman viitaten siihen, etteivät ne voi tukea jäsenehdotuksen kahta viimeistä että-lausetta.

Mielenterveysongelmat ovat olleet kasvava yhteiskunnallinen ongelma jo pitkään. Mielenterveysongelmista kärsivien lasten ja nuorten lukumäärä on kasvanut voimakkaasti kymmenen viime vuoden aikana. Ruotsissa psykiatrisen diagnoosin takia suljetulla osastolla hoitoa saaneiden lasten ja nuorten lukumäärä on kaksinkertaistunut 2010-luvulla. Erityisesti masennusdiagnoosit ja erilaiset ahdistuneisuushäiriöt ovat mielenterveysongelmien kasvun taustalla. Myös stressi ja huolestuneisuus lisääntyvät. Kyseessä on kasvava kansanterveydellinen ongelma, josta aiheutuu paljon kärsimystä sairastuneille. Kyseessä on myös suuri yhteiskunnallinen ongelma, koska tiedetään, että sairastuneilla on usein vaikeuksia myöhemmin elämässään.

Yhteiskunnan tulee aina asettaa tukea ja apua tarvitsevat lapset ja nuoret etusijalle. Olemme yhdessä vastuussa siitä, että kaikilla lapsilla on hyvä lapsuus ja että he saavat mahdollisuudet kehittyä omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Mielenterveysongelmien varhainen havaitseminen ja varhainen puuttuminen niihin on tärkeää. Pienet ongelmat voivat muodostua isoiksi, jos ongelmiin ei puututa ajoissa. Tiedämme, että eristäytyminen, rajalliset tiedot perheen oloista, ulkoinen kuormitus ja puutteelliset sosiaaliset kontaktit lisäävät riskiä siitä, että lapsi voi huonosti omassa kodissaan. Varhaista puuttumista ja ennalta ehkäisevää työtä on parannettava. Varhaiset toimet edellyttävät eri toimijoiden – koulun, sosiaalihuollon, lasten ja nuorten psykiatrian sekä kansalaisyhteiskunnan – välistä läheistä yhteistyötä. Mielenterveysongelmista kärsivien nuorten on tärkeää saada korkealuokkaista hoitoa, joka on helposti saatavilla.

Pandemian aikana mielenterveysongelmat pahenivat entisestään etenkin niiden lasten ja nuorten kohdalla, joiden tilanne oli jo entuudestaan huono. Yhä useammat lapset ja nuoret tuntevat itsensä huolestuneiksi ja ahdistuneiksi, ja pandemian aikana monet eristäytyivät ja kokivat yksinäisyyttä. Ruotsalaisen Bris-järjestön (Barnens Rätt i Samhället) mukaan ahdistuneisuudesta käytävät keskustelut ovat lisääntyneet 61 prosentilla pandemian aikana. Suomessa psyykkisten häiriöiden takia sairaalahoitoa saavien tai psykiatrisessa laitoshoidossa olevien nuorten lukumäärä on kasvanut vuoden 2017 jälkeen.

Eläminen perheessä, jonka tulot eivät riitä kattamaan välttämättömiä menoja, vaikuttaa lapsen elämään ja arkeen. Tämä vaikuttaa elintilan kapenemiseen niin arkisissa asioissa, kuten sivuun jäämiseen eri harrastusmahdollisuuksista, kuin matalaan koulutustasoon ja lisääntyneisiin terveysongelmiin. Vanhempien kokemana huoli taloudesta ja siitä seuraava epävarmuus perheen joutuessa elämään kädestä suuhun vaikuttavat lapseen myös mitä suurimmassa määrin. Hyvinvointivaliokunnan käynnistämä lapsiperheköyhyyden vastainen työ on siten tärkeässä asemassa, kun halutaan parantaa nuorten terveyttä.

On suuria eroja siinä, miten tytöt ja nuoret naiset voivat verrattuna poikiin ja nuoriin miehiin. Tytöt ja nuoret naiset kärsivät ilmoituksensa mukaan poikia ja nuoria miehiä useammin psyykkisistä häiriöistä, kuten peloista, huolestuneisuudesta ja ahdistuneisuudesta, samalla kun heidän riskinsä sairastua masennukseen on suurempi. Tyttöillä ja nuorilla naisilla on myös useammin stressin aiheuttamia oireita. Pojilla ja nuorilla miehillä puolestaan on useammin vaikeuksia koulunkäynnissä, ja useammat pojat ja nuoret miehet päätyvät itsemurhaan. Pohjoismaiden neuvosto asetti aiemmin tavoitteeksi itsemurhien vähentämisen 25 prosentilla vuoteen 2025 mennessä. Tavoitteena on myös, ettei yksikään lapsi tai nuori tee itsemurhaa.

Monet nuoret jäävät yhteiskunnan ulkopuolelle, jos he eivät opiskele tai ole työelämässä. Tanskassa 45 000 nuorella ikähaarukassa 15–25 vuotta ei ole mitään syytä nousta ylös aamulla eikä heidän potentiaaliaan ja voimavarojaan hyödynnetä millään tavoin. On useita syitä siihen, miksi mielenterveysongelmat lisääntyvät, miksi nuoret jäävät kotiin ja miksi heille ei löydy paikkaa yhteiskunnasta. Kyse on muun muassa siitä, että koulu ei pysty antamaan tarvittavaa tukea ja että lasten ja nuorten psykiatriapalveluja ei ole saatavilla riittävässä laajuudessa.

Kansalaisyhteiskunta tekee korvaamattoman arvokasta työtä tarjoamalla varsinkin lapsille ja nuorille inhimillistä ja helposti saatavilla olevaa tukea. Kansalaisyhteiskunnan ja julkisen puolen yhteistyön merkitystä ei voida korostaa tarpeeksi.

Tarvitsemme lisää tietoa nuorten mielenterveydestä. Pohjoismaiden neuvosto on aiemmin päättänyt laatia seurannan pandemian vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Maissamme oleva tieto on koottava yhteen, niin että voimme vaihtaa tietoja, oppia toisiltamme ja keskustella toimenpiteistä, joiden avulla voimme parantaa lasten ja nuorten mielenterveyttä. Terveyserot kasvavat, ja meidän on siksi keskityttävä yhteiskunnan yhdenvertaisuuden lisäämiseen ja terveyserojen tasoittamiseen.

Valiokunnan näkemykset

Valiokunnan enemmistö asettui tukemaan ehdotusta, jonka katsotaan olevan tärkeä aihe valiokunnan lasten ja nuorten mielenterveyden parissa tekemälle työlle.

Mielenterveysongelmista kärsivien lasten ja nuorten lukumäärän todetaan kasvavan vuosi vuodelta. Valiokunnan käsityksen mukaan tarve kerätä tietoa ja kokemuksia alalta kaikista Pohjoismaista on suuri, jotta lukumäärä saadaan laskusuuntaan.

Tässä yhteydessä valiokunnan enemmistö toivoo, että mielenterveysongelmista kärsiville lapsille ja nuorille olisi mahdollista tarjota takuu ongelmien selvittämisestä ja hoidon saamisesta Pohjoismaissa.

Nuukissa 27. kesäkuuta 2023

Eva Lindh (S)

Guðmundur Ingi Kristinsson (Flf)

Heli Järvinen (vihr.)

Jette Gottlieb (EL)

Kim Berg (sd.)

Kjerstin Wøyen Funderud (Sp)

Solveig Vitanza (A)

Varauma

Konservatiivinen ryhmä ja Vapaa Pohjola esittävät päätökseen varauman viitaten siihen, etteivät ne voi tukea jäsenehdotuksen kahta viimeistä että-lausetta painottaen sitä, etteivät ne voi asettua tukemaan ehdotusta pohjoismaisten lasten ja nuorten mielenterveysongelmien selvittämistä ja hoidon saamista koskevasta takuusta.

Varauman esittäjät katsovat, että ongelmien selvittämistä ja hoidon saamista koskevien palvelujen saatavuus on erittäin tärkeää, mutta ovat sitä mieltä, ettei hoitotakuu kuulu Pohjoismaiden neuvostolle. Kyse on sen sijaan kansallisesta asiasta, joka kuuluu kunkin maan terveyden- ja sairaanhoitojärjestelmän alaisuuteen.

Konservatiivinen ryhmä ja Vapaa Pohjola suosittavat tätä taustaa vasten,

- että Pohjoismaiden neuvosto ei jatka lasten ja nuorten mielenterveysongelmia koskevan jäsenehdotuksen A 1940/UVN käsittelyä.

Nuukissa 27. kesäkuuta 2023

Angelika Bengtsson (SD)
Johan Hultberg (M)

Tone Wilhelmsen Trøen (H)